

زكاة الفطر

ชะกาตุลฟิตรี

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى الْمُصْطَفَى وَبَعْدُ :

1. ชะกาตฟิตรีคืออะไร ? สุกัม (ข้อซัฮาด) เป็นอย่างไร ? และมีหลักฐานอย่างไร ?

ชะกาตฟิตรีคืออะไร คือ อาหารที่มุสลิมต้องแจกจ่ายแก่บุคคลที่ศาสนากำหนด

สุกัมของชะกาตฟิตรี คือ เป็นการวาญิบ (จำเป็น) สำหรับบุคคลที่ศาสนากำหนด

หลักฐาน มาจาก อัลกุรอาน ซุนนะห์ และมติปวงปราชญ์

อัลกุรอาน

وَقَدْ رَوَيْنَا عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ أَنَّهُ كَانَ يَأْمُرُ النَّاسَ بِإِخْرَاجِ صَدَقَةِ الْفِطْرِ وَيَتْلُو هَذِهِ الْآيَةَ " قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى "

ได้มีรายงานมาจากผู้นำแห่งศรัทธาชน อุมัร บินอัลดิลละซีฮ ว่า ท่านได้ชี้ให้ประชาชนออกชะกาตฟิตรี และท่านได้อ่านโองการนี้ความว่า “แน่นอนว่า ผู้ชำระตนเองให้พ้นมลทิน (ด้วยการออกชะกาตฟิตรี) นั้นย่อมได้รับชัยชนะ และเขาก็ได้ระลึกถึงพระนามองค์อภิบาลของเขา (ด้วยการตักบีร์อยู่ด้วยใจที่พร้อม) แล้วเขาก็ได้ดำรงละหมาด (ให้เวลา) ”

ซุนนะห์

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَكَاةَ الْفِطْرِ مِنْ رَمَضَانَ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ عَلَى كُلِّ حُرٍّ أَوْ عَبْدٍ ذَكَرًا وَأُنْثَى مِنَ الْمُسْلِمِينَ . متفق عليه

รายงานจากอิบนุอุมัร รอฎียัลลอฮูอันฮุมมา เล่าว่า “ ท่านศาสนทูตแห่งอัลเลาะห์ ศอลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ได้กำหนดเป็นกิจจำเป็นแก่มุสลิมทุกคนทั้งที่เป็นไท เป็นทาส และไม่ว่าหญิงหรือชาย ต้องจ่ายซะกาตฟิตเราะห์ อันเนื่องจากรอมฎอน คนละหนึ่งศอ์ (4 ทะนัน) จากอินทผลัม หรือข้าวสาลี ” บันทึกโดยบุคอรีและมุสลิม

อัลอิจมาอ์ (มติปวงประชา)

นักวิชาการอิสลามมีมติเป็นเอกฉันท์ว่า การบริจาคซะกาตฟิตเราะห์นั้น ถือเป็นกิจจำเป็นแก่มุสลิมทุกคน เพราะคำว่า “ **ฟะรฎู** ” ที่แปลว่า “ **จำเป็น** ” นั้นหมายความว่า กิจที่จำเป็นนั้นคือกิจที่ต้องปฏิบัติสำหรับบุคคลที่ศาสนากำหนด

2. ซากาตฟิตเราะห์ถูกกำหนดให้เป็นกิจจำเป็นเมื่อใด ?

ซะกาตฟิตเราะห์ถูกกำหนดให้เป็นกิจจำเป็นในเดือนชะอ์บาน ปีที่ 2 แห่งฮิจเราะห์ศักราช ซึ่งเป็นปีเดียวกับการถือศีลอดรอมฎอนถูกประทานให้เป็นกิจจำเป็น

3. หิกมะฮ์ (เหตุผล) ในการบัญญัติซะกาตฟิตเราะห์คืออะไร ?

رَوَى الْحَاكِمُ مِنْ حَدِيثِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَقَالَ صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِ الْبُخَارِيِّ (فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَكَاةَ الْفِطْرِ طُهْرَةً لِلصَّائِمِ مِنَ اللَّغْوِ وَالرَّفَثِ وَطُعْمَةً لِلْمَسَاكِينِ)

ฮากิมได้รายงานหะดีษของอิบนุอับบาส และว่าศอเฮียะห์ ตามเงื่อนไขของบุคอรี เล่าว่า “ ท่านศาสนทูตแห่งอัลเลาะห์ ศอลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม ได้กำหนดซะกาตฟิตเราะห์เป็นกิจจำเป็น เพื่อชำระแก่ผู้ถือศีลอดให้หมดจดจากความผิดจากคำพูดไม่ดีและคำพูดให้ร้าย (ในระหว่างที่เขาถือศีลอด) และเพื่อเป็นทานแก่คนยากจน ”

จากคำสอนดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ซะกาตฟิตเราะห์นี้ถูกบัญญัติมาเพื่อเหตุผลสำคัญ 2 ประการ คือ

หนึ่ง เกี่ยวข้องกับผู้ถือศีลอดรอมฎอน กล่าวคือ ซะกาตฟิตเราะห์นี้จะชำระสิ่งมลทินที่อาจเกิดขึ้นในช่วงของการถือศีลอด เช่น การพูดจาไม่ดี การพูดจาให้ร้ายคนอื่น หรือการบาปอื่น ๆ ที่ก่อขึ้นโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม เพราะการดังกล่าวนั้น จะส่งผลให้กุศลของการถือศีลอดลดหย่อนหรือบกพร่องไม่สมบูรณ์ ดังนั้น ซะกาตฟิตเราะห์จะมีส่วนช่วยเติมเต็มให้การถือศีลอดของเขาสมบูรณ์มากขึ้น ท่านวะเกียะฮ์บิณญะร็อห์กล่าวว่าเปรียบเทียบว่า “ **ซะกาตฟิตเราะห์สำหรับเดือนรอมฎอนนั้น เปรียบได้ดังสุนูดชะฮิ์สำหรับละหมาด หมายความว่า ซะกาตฟิตเราะห์นั้นจะเติมเต็มส่วนบกพร่องของการถือศีลอดรอมฎอนได้ เหมือนกับ สุนูดชะฮิ์ที่จะเติมเต็มส่วนที่บกพร่องของการละหมาดได้ฉันใดก็ฉันนั้น** ”

สอง เกี่ยวข้องกับสังคมเป็นส่วนรวม กล่าวคือ คนมุสลิมในสังคมมีจำนวน ไม่น้อยที่ยากจน และเมื่อถึงวาระวันอี๊ด ซึ่งเป็นวันรื่นเริง เป็นวันแห่งความปลื้มปิติ เป็นวันที่ ทุกคนในครอบครัวต่างมีเสื้อผ้าใหม่ ๆ ใส่กัน รวมทั้ง มีอาหารการกินที่อุดมสมบูรณ์ แต่คนจน เหล่านั้นจะดีใจได้อย่างไร จะรื่นเริงได้อย่างไร ? จะมีเสื้อผ้าใหม่ใส่ได้หรือ ? และอาหารการกิน จะมีกินได้อิ่มกันทั่วทุกคนในครอบครัวหรือ ? เพราะพวกเขาไม่มีอะไรในครอบครัวเลย อย่างว่าแต่ เสื้อผ้าใหม่ ๆ เลย อาหารจะกินให้ครบคนในครอบครัวก็แทบจะไม่มี แล้วพวกเขาจะรื่นเริงได้ หรือ ? พวกเขาจะปลื้มปิติกับวันอี๊ดได้อย่างไร ? แล้วในที่สุดพวกเขาก็จะคิดเลยเถิดไปว่า “ วันอี๊ด เป็นวันของคนรวยเท่านั้น มิใช่วันอี๊ดสำหรับคนจนอย่างเรา ” ดังนั้น ชะกาตฟิตเราะห์ที่พวกเขา ได้รับ จึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะฟื้นฟูจิตใจของพวกเขา รวมทั้งครอบครัวของพวกเขาให้กระปรี้ กระเปร่า มีใจที่จะรื่นเริงและมีสิทธิ์ในวันอี๊ดด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ท่านนบี ศอลลัลลอฮุอะลัยฮวะ ซัลลัมได้กล่าวว่า

أَغْنُوهُمْ فِي هَذَا الْيَوْمِ

“ ท่านทั้งหลายจงให้ความเพียงพอแก่พวกเขา (คนยากจน) ในวัน (อี๊ด) นี้เถิด ”

หะดีษนี้แม้จะเป็นหะดีษฏออีฟ แต่มีหะดีษของอิบนุอับบาสดังกล่าว (เพื่อเป็น ทานแก่คนยากจน) มาสนับสนุนทำให้สถานะหะดีษนี้น่าเชื่อถือได้มากขึ้น

4. ชะกาตฟิตเราะห์จำเป็นแก่ผู้ใด ?

จากหะดีษของอิบนุอุมร์ (ในข้อที่1) นั้น ให้ความหมายเป็นบัญญัติว่า ชะกาตฟิต เราะห์นี้ จำเป็นแก่มุสลิมทุกคนที่ครอบครองปัจจัยยังชีพในวันและคืนวันอี๊ด (คาลัง) ไม่ว่าคนนั้น จะเป็นคนรวยหรือคนจน จะเป็นชายหรือหญิง จะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ และจะเป็นไทหรือทาสก็ตาม

ปัญหา ชะกาตฟิตเราะห์จำเป็นแก่ผู้เป็นภรรยาต้องจ่ายชะกาตให้ ตัวเองหรือไม่ ?

ประเด็นนี้ นักวิชาการทั้งสามมัซฮับ นอกจากมัซฮับหะนะฟี เห็นว่า ชะกาตฟิต เราะห์นั้น ผู้เป็นสามีจะต้องจ่ายชะกาตฟิตเราะห์ให้กับภรรยาและกับบุคคลที่ตนต้องรับผิดชอบ เลี้ยงดู ส่วนมัซฮับหะนะฟี เห็นว่า ชะกาตฟิตเราะห์นี้ผู้เป็นภรรยาจำเป็นต้องนำทรัพย์สินของตนจ่าย ชะกาตให้แก่ตนเอง ไม่ว่าจะมีสามีหรือไม่ก็ตาม กระนั้นก็ตามหากสามีจะจ่ายชะกาตฟิตเราะห์ให้ ภรรยาก็ถือว่าเป็นการใช้ได้

ปัญหา ชะกาตฟิตเราะห์จำเป็นแก่เด็กที่ยังไม่ต้องถือศีลอด หรือไม่ ?

ประเด็นนี้ นักวิชาการส่วนใหญ่ เห็นว่า หากเด็กคนนั้นมีทรัพย์สินของตนเองก็ให้ ผู้ปกครองนำทรัพย์สินของเด็กคนนั้นไปจัดการออกชะกาตให้ แต่ถ้าเด็กคนนั้นไม่มีทรัพย์สินของตนเอง ก็ให้ผู้ปกครองเป็นผู้รับผิดชอบในการออกชะกาตฟิตเราะห์ให้ ท่านมุฮัมมัดบินอัลหะซัน เห็นว่า ชะกาตนี้ให้บิดาเป็นผู้ออกให้ หากไม่มีบิดาชะกาตฟิตเราะห์ก็ไม่จำเป็นสำหรับเด็กคนนั้น

ปัญหา

เด็กที่อยู่ในครรภ์มารดาจำเป็นต้องออกชะกาดให้หรือไม่ ?

ประเด็นนี้ นักวิชาการส่วนใหญ่ เห็นว่า ไม่จำเป็นสำหรับเด็กที่อยู่ในครรภ์มารดาต้องออกชะกาดพิตเราะห์ แต่ถ้าจะออกให้ก็ได้ถือว่าเป็นการสุนัต

5. ใครที่ เป็นผู้จ่ายชะกาด ?

ผู้ที่จ่ายชะกาดได้แก่ทุกคนที่เป็นมุสลิม ซึ่งครอบครองทรัพย์สินเพียงพอสำหรับเขาและบุคคลที่ตนเองรับผิดชอบเลี้ยงดูตามหลักการศาสนา และเขาต้องจ่ายชะกาดให้แก่ตนเอง และแก่ทุกคนที่ศาสนากำหนดให้เขาต้องรับผิดชอบเลี้ยงดู

6. ผู้ใดที่มีสิทธิในการรับชะกาดพิตเราะห์ ?

ในประเด็นนี้มี 3 ทศนะ

หนึ่ง จำเป็นต้องจ่ายชะกาดพิตเราะห์ในจำนวนเท่า ๆ กัน แก่บุคคลแปดจำพวกที่อัลกุรอานบัญญัติไว้ ได้แก่ (1) คนอนาถา (2) คนยากจน (3) เจ้าหน้าที่ชะกาด (4) มุสลิมใหม่ (5) ทาส (ที่ต้องการเงินไถ่ตัว) (6) คนมีหนี้สินในทางชอบ (7) ผู้ต่อสู้ในหนทางของอัลเลาะห์ (8) คนเดินทางไกลที่ขาดปัจจัย นี่เป็นหนึ่งความเห็นใน **มัซฮับฮาฟิอี และอิบนุฮัมมิน**

สอง ต้องจ่ายชะกาดพิตเราะห์แก่คนยากจนอนาถาเท่านั้น จะจ่ายแก่ผู้อื่นมิได้ นี่คือทัศนะของ **มัซฮับมาลิกี** และทัศนะหนึ่งใน **มัซฮับฮัมบะลี**

สาม อนุญาตให้แบ่งจ่ายชะกาดพิตเราะห์แก่บุคคลแปดจำพวกดังกล่าว หรือจะจำกัดจ่ายชะกาดแก่คนยากจนอนาถาเท่านั้นก็ได้ นี่คือทัศนะส่วนใหญ่ของ **นักวิชาการอิสลาม**

ปัญหา

การจ่ายชะกาดแก่ญาติใกล้ชิด หรือสามี หรือภรรยา และ / หรือลูก ๆ

ประเด็นนี้ นักวิชาการอิสลาม ได้แบ่งความเป็นญาติเป็น 3 ประเภท ประเภทที่ 1 ได้แก่พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และลูก หลาน เหลน ประเภทที่ 2 ญาติใกล้ชิดที่สมรสกันไม่ได้ และประเภทที่ 3 สามีและภรรยา

สำหรับประเภทที่ 1 ไม่อนุญาตให้จ่ายชะกาดพิตเราะห์แก่กัน หมายความว่า พ่อจะมอบชะกาดพิตเราะห์ของตนแก่ลูกไม่ได้ หรือลูก ๆ จะมอบชะกาดของตนเองแก่พ่อไม่ได้ เพราะทั้งสองฝ่ายต้องมีหน้าที่เลี้ยงดูกันและกันตามหลักการของศาสนา ไม่ว่าจะมีความอย่างไร ? รวมทั้งปู่ย่าตายาย หรือลูกหลานเหลนด้วย

ส่วนประเภทที่ 2 คือบรรดาญาติใกล้ชิด เช่น เป็นพี่น้องกันหรือเป็นพี่ป้า น้ำอากัน กรณีนี้อนุญาตให้มอบชะกาดของตนให้แก่กันได้ เพราะไม่ได้เป็นบุคคลที่ต้องเลี้ยงดูกันตามหลักการศาสนา หากลูกหลานจะเลี้ยงดูพี่ป้า น้ำอากันเป็นคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงมีเท่านั้น

สำหรับประเภทที่ 3 ระหว่างสามีและภรรยา ศาสนากำหนดไว้ว่า ผู้เป็นสามีต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูภรรยา ดังนั้น สามีไม่อนุญาตมอบชะกาดพิตเราะห์ของตนเองให้แก่ภรรยา ส่วนชะกาดของภรรยาสามารถมอบแก่ผู้เป็นสามีได้หากสามีเป็นคนยากจน เพราะภรรยาศาสนาไม่ได้กำหนดว่าจะต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูสามี

7. อาหารประเภทใดที่ใช้ในการออกชะกาดพิตเราะห์

อาหารชนิดที่ใช้ในชะกาดพิตเราะห์ตามที่ปรากฏในหะดีษเท่าที่พบมีดังนี้ คือ อินทผลัมแห้ง ข้าวบาเลห์ ข้าวสาลี ลูกเกด (ชะبيب) ข้าว ข้าวโพด และนมก้อนแข็ง

ปัญหา ก็คือ ชะกาดพิตเราะห์ต้องใช้อาหารประเภทดังกล่าวนี้เท่านั้นหรือไม่ ?

ประเด็นนี้นักวิชาการอิสลามมีความเห็นเป็นหลายทัศนะดังนี้

มัชฮับมาลิกีและชาฟีอี กล่าวว่า จำเป็นต้องใช้อาหารหลักของประเทศนั้น ๆ เป็นชะกาดพิตเราะห์ แม้อาหารชนิดนั้นจะไม่ได้ถูกระบุในตำบหะดีษก็ตาม

มัชฮับฮัมบะลี กล่าวว่า ไม่อนุญาตให้ออกชะกาดพิตเราะห์ด้วยชนิดอาหารที่ไม่ได้ระบุในตำบห หากสามารถจะหาชนิดอาหารดังกล่าวได้

อิบนุหะซมิน กล่าวว่า ไม่อนุญาตให้ออกชะกาดพิตเราะห์ด้วยอาหารที่นอกจากอินทผลัมหรือข้าวบาเลห์

ดร.ยูซุฟ กัอรฎอวี กล่าวไว้ในหนังสือของท่านชื่อ “ **ฟิกฮ์ชะกาฮ์** ” ว่า ที่น่าจะเชื่อได้มากที่สุดคือ ให้คนหนึ่งออกชะกาดพิตเราะห์โดยใช้อาหารหลักของประเทศของเขา หรืออาหารหลักที่เขาได้บริโภคเมื่ออาหารนั้นดีกว่าอาหารหลักของประเทศ

8. ชะกาดพิตเราะห์จะใช้ออกเป็นเงินได้หรือไม่ ?

นักวิชาการอิสลามส่วนใหญ่ เช่นสามมัชฮับ (นอกจากหะนะฟี) เห็นว่า ไม่อนุญาตให้ออกชะกาดด้วยเงินแทนอาหาร เพราะไม่พบตัวบทว่ามีการใช้เงินในการออกเป็นชะกาดพิตเราะห์ ทั้ง ๆ ที่ในยุคนั้นก็มีการใช้เงินเป็นปกติเช่นกัน

แต่มัชฮับหะนะฟี เห็นว่าอนุญาตให้ใช้เงินออกเป็นชะกาดพิตเราะห์ได้ เพราะแม้จะไม่มีตัวบทในการใช้เงินในการนี้ ทว่าเป็นเจตนาให้ความเพียงพอแก่คนยากจน ดังนั้น การให้เงินแก่คนยากจนก็เป็นการให้ความเพียงพอเช่นเดียวกับการให้อาหารเช่นกัน

9. ชะกาดพิตเราะห์จำเป็นเมื่อใด ?

นักวิชาการอิสลามมีความเห็นดังนี้

อิหม่ามซาฟิอี อิหม่ามอาหมัด และอิหม่ามมาลิก (ในรายงานหนึ่ง) กล่าวว่า ชะกาตฟิตรีเราะห์จำเป็นเมื่อดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้าวันสุดท้ายของรอมฎอน เพราะเรื่องชะกาตฟิตรีเราะห์เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการสิ้นสุดรอมฎอน ซึ่งการสิ้นสุดรอมฎอนนั้นเริ่มแต่ดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า

อิหม่ามอะบูหะนีฟะห์ และอิหม่ามมาลิก (อีกรายงานหนึ่ง) กล่าวว่า ชะกาตฟิตรีเราะห์จำเป็นเมื่อแสงอรุณขึ้นเช้าวันอีดี เพราะชะกาตฟิตรีเราะห์เกี่ยวข้องกับวันอีดี ซึ่งวันอีดีเริ่มแต่แสงอรุณขึ้นของวันอีดี

จากความเห็นต่างทั้งสองทัศนะนี้แม้จะเป็นการเล็กน้อยแต่มีผลในประเด็นที่ว่า “เด็กที่เกิดมาหลังดวงอาทิตย์ตกในวันสุดท้ายของรอมฎอนและก่อนแสงอรุณขึ้นในวันอีดี ” ทัศนะที่ว่าชะกาตจำเป็นเมื่อดวงอาทิตย์ตกของวันสุดท้ายของรอมฎอน ดังนั้น เด็กคนนี้ไม่จำเป็นต้องออกชะกาตฟิตรีเราะห์ และทัศนะที่ว่า ชะกาตจำเป็นเมื่อแสงอรุณขึ้นในวันอีดี ดังนั้น เด็กคนนี้จำเป็นต้องออกชะกาตฟิตรีเราะห์

10. ชะกาตฟิตรีเราะห์จะออกได้เมื่อใด ?

หลักการเดิมก็คือ ชะกาตฟิตรีเราะห์ให้ออกตั้งแต่คืนอีดีจนกระทั่งก่อนละหมาดอีดี

มัชฮับฮัมบะลีและมาลิกิ อนุญาตให้ออกชะกาตฟิตรีเราะห์ได้ก่อนถึงเวลาที่กำหนด หนึ่งหรือสองวัน กล่าวคือออกได้ก่อนหมดรอมฎอนหนึ่งหรือสองวัน

มัชฮับซาฟิอี อนุญาตให้ออกชะกาตฟิตรีเราะห์ได้นับแต่วันแรกของรอมฎอน

มัชฮับหะนะฟี อนุญาตให้ออกชะกาตฟิตรีเราะห์ได้นับตั้งแต่ต้นปีเหมือนกับชะกาตทรัพย์สิน

وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ
وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ

